

**FAREED
ZAKARIA**

**EPOCA
REVOLUȚIILOR**

**PROGRES ȘI REACȚIUNE
DIN 1600 PÂNĂ ÎN PREZENT**

Traducere din limba engleză
de Adina Avramescu

POLIROM
2025

Fareed Zakaria, *Age of Revolutions: Progress and Backlash from 1600 to the Present*

Copyright © 2024, Fareed Zakaria

All rights reserved

© 2025 by Editura POLIROM, pentru ediția în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Ilustrație copertă: © Pand P Studio/Shutterstock.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, Bd. Carol I nr. 4, P.O. BOX 266, 700505

București, Bd. Gheorghe Șincai nr. 9A, bl. 3A, et. 6, ap. 18,
sector 4, 040312, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

ZAKARIA, FAREED

Epoca revoluțiilor: progres și reacțiune din 1600 până în prezent / Fareed Zakaria; trad. din lb. engleză de Adina Avramescu. – Iași: Polirom, 2025

Conține bibliografie

Index

ISBN 978-630-344-146-7

I. Avramescu, Adina (trad.)

94

Printed in ROMANIA

Cuprins

INTRODUCERE: O multitudine de revoluții. 11

Partea I

TRECUTUL REVOLUȚIILOR

1. PRIMA REVOLUȚIE LIBERALĂ
 Țările de Jos 39
2. REVOLUȚIA GLORIOASĂ
 Anglia 71
3. REVOLUȚIA EȘUATĂ
 Franța. 95
4. MAMA TUTUROR REVOLUȚIILOR
 Marea Britanie industrială 138
5. ADEVĂRATA REVOLUȚIE AMERICANĂ
 Statele Unite industriale 181

Partea a II-a

PREZENTUL REVOLUȚIILOR

6. O GLOBALIZARE INTENSIVĂ
 Economia 213
7. LIBERALIZAREA INFORMAȚIILOR
 Tehnologia. 255

8. RĂZBUNAREA TRIBURILOR	
Identitatea	294
9. REVOLUȚIILE DUALE	
Geopolitica	340
CONCLUZIE: Abisul infinit	385
<i>Mulțumiri</i>	407
<i>Note</i>	411
<i>Credite</i>	455
<i>Index</i>	459

Capitolul 7

Liberalizarea informațiilor

Tehnologia

NIMIC NU COMPROMITE MAI MULT o demonstrație tehnică decât o moarte accidentală. Totul s-a petrecut în anul 1830, cu ocazia inaugurării primei căi ferate interurbane din lume, cea dintre Liverpool și Manchester. În timp ce demnitarii se plimbau de colo-colo, un parlamentar local, William Huskisson, unul dintre cei mai înflăcărați susținători ai căilor ferate din rândul politicienilor britanici, a pășit pe șine pentru a da mâna cu prim-ministrul Arthur Wellesley. Huskisson nu și-a dat seama cât de rapid venea spre el unul dintre noile trenuri – *Rocket*, care putea să meargă cu treizeci de mile pe oră, incredibil de rapid pentru acea vreme. Cuprins de panică la vederea trenului care se apropia, Huskisson a încremenit pe șine. A fost capătul de linie pentru William Huskisson. Inaugurarea căii ferate a fost ruinată de una dintre primele victime ale unui accident feroviar din istorie.

Ideea că un asemenea mijloc de transport rapid ar putea să fie în curând accesibil tuturor era revoluționară, dar la acea vreme titlurile ziarelor s-au concentrat pe tragedia produsă de acea nouă tehnologie înspăimântătoare. Astăzi, în contextul revoluției digitale aflate în continuă desfășurare din anii 1970 (a treia revoluție industrială) și al apariției inteligenței artificiale (IA) și a biotehnologiei în anii 2020 (cea ce unii numesc a patra revoluție industrială), lumea se schimbă iar mai repede

ca niciodată – și mulți au senzația că vor rămână încremeniți pe șine.

În secolul XXI există puțini luddiți adevărați care cer revenirea la vechea tehnologie. Dar dincolo de suprafața miracolelor digitale se află o lume a confuziei, a frământărilor și a opoziției. Multe dintre tensiunile timpurilor noastre – dintre prosperitate și instabilitate, dintre interconectare și atomizare, dintre progres și reacțiune – sunt cel puțin în parte rezultatul transformărilor tehnologice. Nu este o coincidență că populismul a devenit mai atractiv într-o lume care este remodelată și destabilizată atât de rapid de inovație. Beneficiile revoluției informatice în materie de productivitate și prosperitate economică sunt imense. Dar nu ar trebui să fim surprinși că acest parcurs a fost dificil până acum, poate chiar mai dificil decât cele anterioare, deoarece revoluția desființează nu numai limitele fizice, ci și pe cele mentale și biologice. Ea ne schimbă identitatea.

În mod ironic, rădăcinile acestei schimbări – o transformare care pare prea rapidă, prea confuză, prea haotică – au apărut din ceea ce părea a fi o perioadă de încetinire și stază. Anii 1970 sunt adeseori menționați ca o perioadă de stagnare. În politică și cultură, cruciadele idealiste ale anilor '60 au eșuat, generând frustrare. Din punct de vedere economic, stagflația părea să fie noua normă. *The Rise and Fall of American Growth (Avântul și declinul creșterii economice americane)*, exhaustiva lucrare a economistului Robert Gordon, face o cronică a uimitorului secol cuprins între 1870 și 1970, de la Epoca de Aur (*The Gilded Age*) la Epoca Informaticii, când noile tehnologii au modernizat traiul americanilor și au lansat stilul de viață pe care îl asociem acum cu clasa de mijloc din întreaga lume. Așa cum am văzut, Marea Britanie a fost cea care s-a bucurat din plin de roadele revoluției industriale originare – motor cu aburi, tren, textile produse în masă – începând de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Iar Statele Unite

au fost principalul inovator și beneficiar de frunte al celei de-a doua revoluții industriale, care a început la sfârșitul secolului al XIX-lea și a marcat progrese în ce privește energia, materialele textile, substanțele chimice și automobilele.

Statele Unite au continuat să exploateze aceste progrese până la jumătatea secolului XX, reconstruindu-se spre beneficiul al aproape tuturor celor aflați între granițele sale. Datorită noutăților în medicină, americanii s-au bucurat de o speranță medie de viață mai lungă ca niciodată. Au consumat alimente mai multe și produse mai variate oferite de agricultura practică la scară industrială. Trăiau în noile suburbii și în orașe conectate între ele prin căi ferate, autostrăzi și linii aeriene. Toate aceste transformări au fost în bună măsură fizice. Putem vedea nenumăratele automobile de pe șosea, mașinile de spălat vase și televizoarele din case, orașele iluminate electric, extinderea urbană, combinele gigantice de recoltat cutreierând câmpurile de grâu și porumb. Neîndoielnic, cea mai mare realizare a ingineriei, cea din în 1969, a fost atunci când membrii misiunii Apollo 11 au aterizat pe Lună, marcând noi culmi ale inventivității tehnologice americane.

În anii care au urmat, America a revenit pe Pământ. Trep-tat, creșterea explozivă din anii postbelici s-a redus. Aterizarea pe Lună a fost o realizare impresionantă, dar spațiul nu era cu adevărat o frontieră nouă care să constituie o țintă și să justifice dezvoltarea. Pe Pământ, viteza schimbării a încetinit, iar americanii s-au obișnuit cu ritmurile monotone ale vieții moderne. Modul cum oamenii făceau naveta până la locul de muncă, cum ajungea mâncarea pe farfuriile lor, cum era furnizată energie în casele lor – toate acestea s-au schimbat puțin în următoarele decenii. Potrivit expresiei economistului Tyler Cowen, părea că America mâncase deja „toate fructele de pe crengile de jos ale istoriei moderne”¹. Țara cunoscuse o înflorire fără egal, generată de folosirea combustibililor minerali și de cultivarea terenului, la care se adăugase o doză

sănătoasă de inventivitate umană. A fost o explozie care nu a mai putut fi reprodusă cu ușurință.

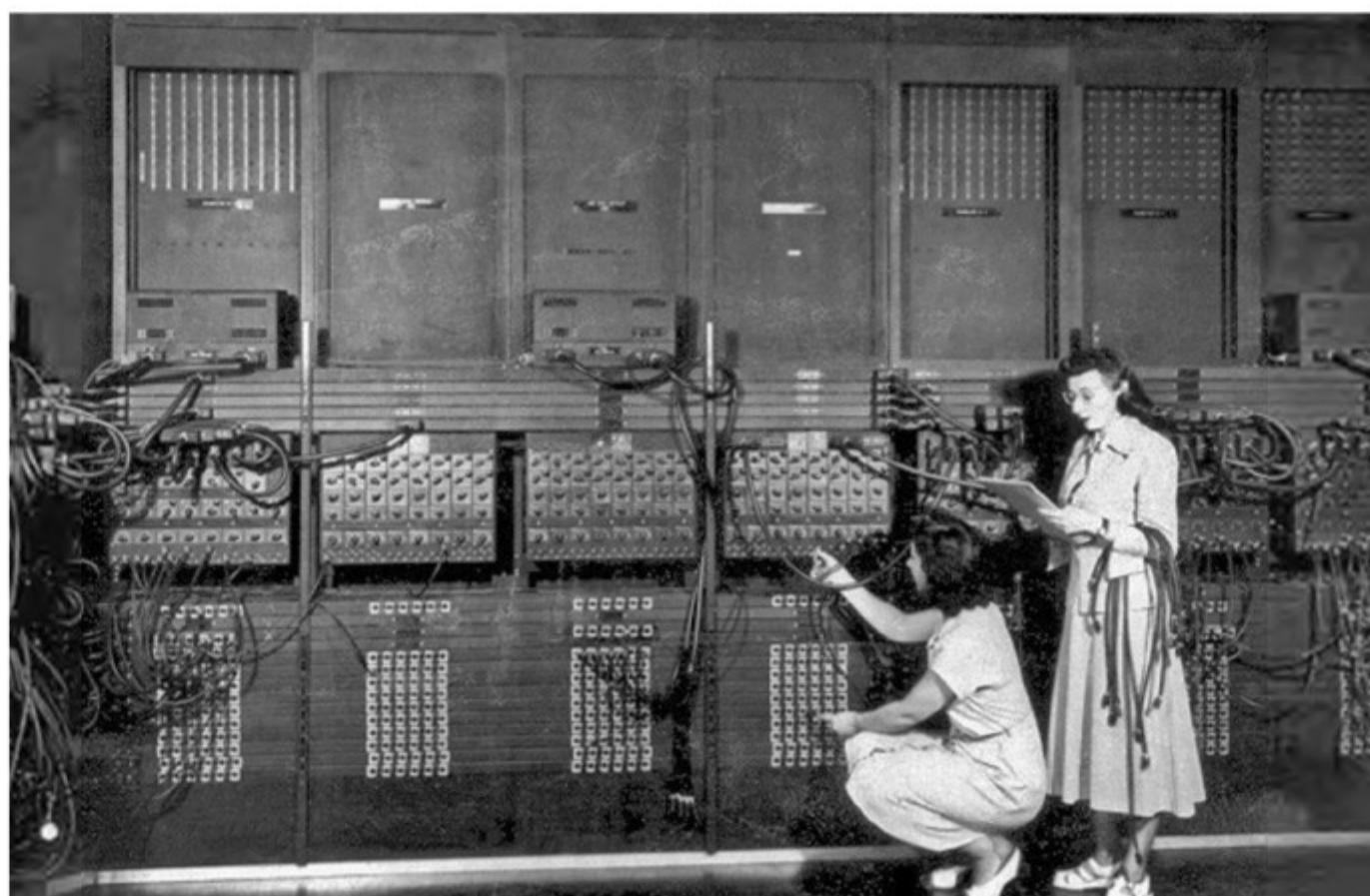
Stagnarea din anii 1970 s-a dovedit a fi o perioadă de progres ascuns. O furtună a schimbării tehnologice se isca discret într-o parte a Californiei care avea să fie cunoscută curând ca Silicon Valley². Această revoluție nu a transformat peisajul fizic asemenea revoluțiilor din trecut; ea avea să fie de natură digitală, construită cu biți și baiți invizibili. Dar avea să schimbe lumea cum nu o făcuse nimic altceva până atunci. Tehnologia revoluțiilor anterioare schimbase lumea fizică; revoluția digitală a schimbat lumea mentală, extinzând informațiile, cunoașterea, capacitatea analitică și, odată cu ele, definiția a ceea ce înțelegem prin noțiunea de „uman”. Indiferent de impactul cantitativ al revoluției informatice prin care trecem acum, impactul *calitativ* asupra psihicului uman este vast și neîntrerupt.

Familia Jetson a înțeles greșit

Apariția internetului și a calculatorului personal este numită uneori „a treia revoluție industrială”. Această revoluție a fost mai rapidă și mai extinsă decât primele două, dar mai subtilă, având loc în principal în domeniul informaticii. Primele computere au fost create în Al Doilea Război Mondial ca instrumente de spargere a codurilor pentru serviciile de spionaj americane și britanice. Acestea erau niște matahale alcătuite din tuburi electronice cu vid și plăci de circuite care umpleau încăperi întregi. Odată cu inventarea cipurilor, au apărut primele computere personale, mașini compacte produse de companii precum Hewlett-Packard și Xerox. Ceea ce numim azi internet nu a pornit de la niște firme private, ci de la un proiect al Pentagonului numit ARPANET, o rețea menită să-i conecteze pe cercetătorii de la universitățile de pe

Coasta de Vest cu colegi lor din întreaga țară. Din momentul în care a pătruns online, în 1969, ARPANET-ul s-a conectat constant la tot mai multe universități și laboratoare în anii 1970 și 1980. Apoi, în 1989, informaticianul englez Tim Berners-Lee, care lucra la CERN, laboratorul de fizica particulelor din Geneva, a creat combinația de sisteme care a generat internetul modern: linkuri hipertext care permit utilizatorilor să treacă de la un text la altul, protocoale de control al transmisiei care conectează computere de toate tipurile la aceleași informații, nume de domeniu unice pentru fiecare site web. El l-a numit World Wide Web, cu toate că inițial era disponibil doar pentru oamenii de știință de la CERN. Doi ani mai târziu, când toată lumea stătea cu ochii ațintiți pe Uniunea Sovietică care se prăbușea, în Geneva avea loc, fără zarvă, o schimbare probabil și mai importantă: Web-ul era făcut accesibil pentru întreaga lume, inaugurând internetul așa cum îl știm noi azi.

În 1990, nu exista nicio țară în care utilizatorii internetului să reprezinte măcar 1% din populație. Astăzi, 93% dintre americani sunt conectați online, la fel și circa 70% din populația Asiei și a Orientului Mijlociu³. Chiar și în cele mai puțin dezvoltate regiuni din lume, Africa Subsahariană și Asia de Sud, aproximativ o treime din populație folosește internetul⁴. În fiecare zi, peste trei sute de miliarde de e-mailuri sunt trimise de peste patru miliarde de utilizatori din întreaga lume⁵. Gândiți-vă la cât de multe decenii au fost necesare pentru ca rețeaua feroviară să se răspândească în lume în secolul al XIX-lea sau pentru ca automobilele să devină omniprezente în secolul XX. La începutul secolului XXI, calculatoarele personale și smartphone-urile (minicalculatoare din buzunarul nostru) au devenit populare în doar douăzeci de ani. În ce privește internetul, adoptarea tehnologiei are loc chiar mai rapid. A fost nevoie de aproape patru ani pentru ca o sută de milioane de persoane din lumea întreagă să ajungă să folosească Facebook, de mai mult de doi ani pentru ca

Primul computer electronic.

același număr să intre pe Instagram și de doar două luni pentru ca o sută de milioane de oameni să folosească ChatGPT⁶.

Oricât de impresionantă a fost trecerea de la era fizică la cea digitală, mulți sceptici, ba chiar și câțiva din domeniu, o consideră o dezamăgire. Potrivit afirmației adeseori citate a lui Peter Thiel, fondatorul PayPal și Palantir: „Am vrut mașini zburătoare. Am primit în schimb 140 de caractere”^{*}. La prima vedere, Thiel are dreptate. Suntem la mare distanță de viziunea despre secolul XXI proiectată de serialul TV de animație din 1962, *Familia Jetson*. Fanii cu priviri de vultur au observat că George Jetson, patriarhul acestei familii futuriste arhetipale, s-a născut în 2022. Dar lumea de azi nu seamănă deloc cu lumea Jetsonilor: nu avem mașini zburătoare, nici menajere-robot sensibile, și nici vacanțe interplanetare (nici măcar pentru Elon Musk).

^{*} „140 de caractere” se referă la limita inițială a unei postări pe Twitter (n.tr.).